

УДК 364-781.14:364-787.226:379.83-053.5

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-1240-1251](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-1240-1251)

Залібовська-Ільніцька Зоя Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальних технологій, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, тел.: (041) 243-14-17, <https://orcid.org/0000-0002-9125-238X>

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СУПРОВОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ НА ВІДПОЧИНОК ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті охарактеризовано процес супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення в умовах воєнного стану з погляду супроводжуючої особи.

Описано нормативно-правову основу зазначеного процесу, зокрема: Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок» від 05 квітня 2017 № 268: станом на 09 серпня 2024 року; Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04.09. 2008 року № 375-VI: станом на 10 жовтня 2024 року та ін.

Проаналізовано результати опитування супроводжуючих (супровідників, супровідниць; керівників, керівниць) груп дітей, які виїжджали за кордон на оздоровлення та відпочинок (чи у туристичну подорож). Виявлено, що респонденти першочергово до обов'язки супроводжуючих групи дітей відносять: «відповідальність за правильне оформлення документів дітей, які необхідні для перетинання ними державного кордону України», «проведення з батьками зустрічей», «організація харчування дітей», «знання законодавчих актів», «сприяння здійсненню прикордонного контролю з пред'явленням відповідних документів», «володіння іноземною мовою»

Представлено досвід супроводження українських дітей на відпочинок до Федерального молодіжного табору OFFI Ольденбург, Німеччина (2024р) (Bundesjugendlager OFFI Oldenburg).

Розглянуто соціальний аспект супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення в умовах воєнного стану як процес спільної комунікативної діяльності (через комунікативну поведінку, уміння долати комунікативні бар'єри і ускладнення).

Важливим залишається питання визначення особливостей діяльності супроводжуючих, що сприятиме подальшим науковим пошукам у сфері соціальної роботи.

Ключові слова: супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення, воєнний стан, соціальна аспекти, Федерального молодіжного табору OFFI Ольденбург

Zalibovska-Ilnitska Zoia Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Social Technologies of Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, tel. (041) 243-14-17, <https://orcid.org/0000-0002-9125-238X>

SOCIAL ASPECTS OF ACCOMPANYING UKRAINIAN CHILDREN TO REST AND RECUPERATION ABROAD UNDER MARTIAL LAW

Abstract. The article delves into the process of accompanying Ukrainian children to rest and recuperation in the conditions of martial law, as perceived through the perspective of the accompanying individual.

The regulatory and legal framework governing this process is elucidated, particularly through the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine titled “On Approval of the Procedure for Organizing the Departure of Children Abroad for Health and Recreation,” dated April 5, 2017, No. 268, as of August 09, 2024; Law of Ukraine “On Health and Recreation of Children” dated 04.09.2008 No. 375-VI, as of October 10, 2024, etc.

The results of the survey of the accompanying individuals (attendants and group leaders) in charge of the groups of children who traveled abroad for health and recreational purposes (or on a tourist trip) were examined. It was found that the respondents primarily attribute to the duties of accompanying groups of children as follows: “responsibility for the correct execution of relevant documents of children who have to cross the state border of Ukraine”, “timely meetings with parents”, “organization of nutrition for children”, “knowledge of legislative acts”, “facilitation of border control by submitting relevant documents”, “foreign language fluency”, etc.

The experience of accompanying Ukrainian children to the place of rest and recuperation in the Federal Youth Camp OFFI Oldenburg, Germany (2024) (Bundesjugendlager OFFI Oldenburg) is presented.

The societal dimension of accompanying Ukrainian children to rest and recuperation in the conditions of martial law is considered as a process of collaborative communicative engagement between children and adults (through communicative behavior, ability to overcome barriers and complexities in interaction).

Conclusions were drawn regarding the distinctive characteristics of the activities undertaken by groups accompanying children who traveled abroad for health and recreational purposes (or on a tourist trip).

Keywords: accompanying Ukrainian children to rest and recuperation, martial law, social aspects, Federal Youth Camp OFFI Oldenburg

Постановка проблеми. З початком воєнних дій на території України значно зменшилося можливостей для безпечного оздоровлення та відпочинку дітей в нашій країні. Щоденні сигнали «Тривога», наслідки воєнних дій агресора мають негативний вплив на розвиток і здоров'я дітей. На основі результатів дослідження «Індекс майбутнього» визначено, що 44% дітей в Україні мають ознаки потенційного посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Діти старшого віку мають трохи вищий показник, ніж молодші (47% проти 41% відповідно) [6].

Довготривалий стрес впливає на емоційний стан дитини, спричиняє гормональні дисбаланси в дитячому організмі, послаблює імунну систему, робить дитячий організм більш вразливим до інфекційних захворювань. Травматичні і стресові чинники порушують нормальні процеси формування дитячої особистості, змінюють її когнітивні процеси, особливості поведінки, міжособистісні відносини, самооцінку, світогляд [1].

На часі питання відпочинку і оздоровлення дітей (зокрема за кордоном), яке проходить у вигляді комплексу спеціалізованих заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, спрямованих на зміцнення фізичного і психічного стану здоров'я дітей.

У Законі України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (станом на 10.10.2024) визначено основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, описано права, обов'язки та відповідальність всіх учасників процесу [7].

Варто наголосити, що урядом України відповідно до Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян (стаття 2) спрощено організацію виїзду дітей за кордон для відновлення ресурсів. Надано можливість супроводжуючим особам вивозити дітей за спрощеною процедурою. Проте особи, які супроводжують дітей під час їхнього перевезення до або з місця оздоровлення несуть персональну відповідальність за життя та здоров'я дітей до передачі їх працівникам відповідного закладу оздоровлення та відпочинку чи батькам або іншим законним представникам.

Досвід супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон в умовах воєнного стану залишається актуальним [4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оздоровлення та відпочинку дітей розглянуто науковцям та практиками. У своїх наукових розвідках Світлана Білошкурська, Оксана Кравченко, Ірина Резніченко,

Галини Кучер аналізують основні законодавчі та нормативно-правові документи щодо оздоровлення та відпочинку дітей та молоді. Тетяна Куцевич, Галина Безверхня описують у своїх напрацюваннях рекреацію у фізичній культурі різних груп населення. Наталія Оніщенко визначає механізми психологічного захисту в умовах загрози та ін.

Мета статті – охарактеризувати соціальні аспекти супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон в умовах воєнного стану; описати досвід супроводження українських дітей до Федерального молодіжного табору OFFI в Німеччині (Ольденбург).

Виклад основного матеріалу.

Супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон в умовах воєнного стану розглядається як систематизований регламентований процес, спільна комунікативна діяльності (через комунікативну поведінку, уміння долати комунікативні бар'єри і ускладнення), які підкріплені відповідними законодавчими актами.

Порядок виїзду дітей за межі України регулює Закон України «Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України» (із змінами внесеними від 10.10.2024). З 2025 року оновлено правила виїзду за кордон. До 16 років діти можуть виїжджати за кордон тільки в супроводі дорослих, а після 16 років дитина може самостійно виїздити без будь-яких супровідних документів, окрім закордонного паспорта. Коли ж виїзд за кордон дитини пов'язаний з постійним проживання, потрібно надати нотаріально завірнену згоду обох батьків [4; 5; 8].

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку виїзду дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок» (із змінами внесеними від 09.08.2024) зазначено, що оформлення виїзду групи дітей проводиться за наявності у кожної дитини паспорта громадянина України для виїзду за кордон.

Згода на виїзд групи дітей за кордон надається структурними підрозділами з питань соціального захисту населення за місцем проживання дітей [5].

Зазначимо, що для супроводження групи дітей за кордон призначається керівник групи дітей, якому виповнилось вже 25 років і, який має педагогічний стаж роботи з дітьми чи досвід супроводження дітей за кордон. Кількість осіб, які супроводжують групу дітей визначається з розрахунку одна супроводжуюча особа на 15 дітей [6].

Звернемо увагу, що поняття «супроводження» науковцями розуміється як «дія за значенням супроводити; заходи для збереження, захисту» [2; 6].

Під час виїзду групи дітей за кордон здійснюється прикордонний контроль з пред'явленням таких документів: 1) згоди структурного підроз-

ділу з питань соціального захисту населення або Державно служби у справах дітей на виїзд групи дітей; список дітей та осіб, які їх супроводжують; паспортів громадянина; 2) список групи дітей та осіб, які їх супроводжують; 3) паспорти громадян України для виїзду за кордон; 4) згода обох батьків дитини (опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів) на її виїзд за кордон або згода одного з батьків, справжність підписів на яких засвідчено нотаріально [6].

Варто наголосити, що під час перебування дітей за кордоном паспорти дітей зберігаються у керівника групи дітей або особи, яка супроводжує групу дітей.

Нами проведено опитування (онлайн) осіб, які супроводжували групи дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок (чи у туристичну подорож). Кількість опитаних – 46 особи. Респондентами були особи, які мали досвід роботи з дітьми не менше ніж три роки; стать респондентів – жіноча. Опитувані – фахівці зі спеціальністю «педагог», а також фахівці з таких галузей знань (за оновленим переліком галузей знань), як: А Освіта (спеціальності: А4 Середня освіта; А5 Професійна освіта), І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення (спеціальності: Соціальна робота та консультивання).

Результати опитування, спрямованого на виявлення загальних тенденцій у діяльності осіб, які супроводжують дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення (чи у туристичну подорож), щодо запитання «Яких принципів дотримуетесь у своїй діяльності як супроводжуюча особа?» такі: 18% респондентів вибрали принцип «підтримка і спрямованість потреби дитини в активності», 22% – «підтримка дитини, вияв любові до неї», 24% – «повага до дитини, збереження її прав», 6% – «створення ситуації успіху», 30% – всі принципи («повага до честі і гідності», «толерантності», «неупередженості та безпечності», «законності», «соціальної відповідальності»).

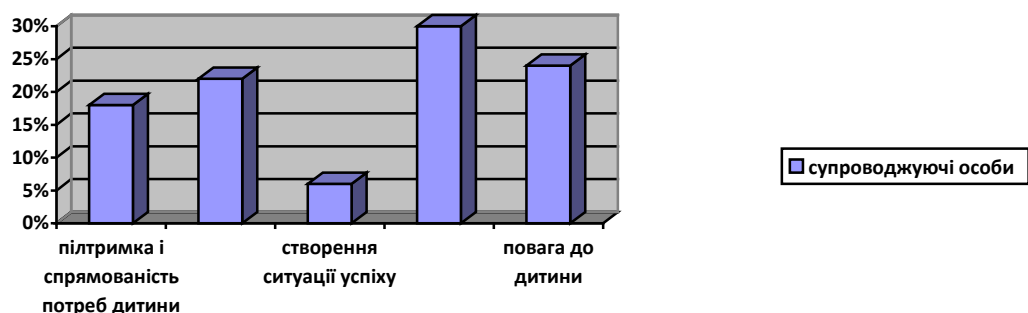

Рис.1.1 Відповіді респондентів на запитання «Яких принципів дотримуетесь у своїй діяльності як супроводжуюча особа?»

Виходячи з відповідей, можна зробити припущення, що особи, які супроводжують дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення обізнані з соціальними принципами і використовують їх у своїй діяльності.

Запитання «З якими законодавчими актами варто ознайомитися особі, яка вперше буде супроводжувати групу дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення (чи у туристичну подорож)?» спонукало респондентів рекомендувати такі документи: 48% респондентів вибрали – «Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», 37% – «Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку виїзду дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок», 15% – «Законодавчі акти, які стосуються відпочинку та оздоровлення дітей за кордоном.

Аналіз вказує на те, що основними орієнтира в діяльності супроводжуючої особи є законодавчі акти.

На запитання «Що входить до обов'язків супроводжуючого (супроводжуючої) групи дітей, які виїжджають за кордон на відпочинок та оздоровлення (туристичну подорож) ?» опитувані зазначили: 43% – «відповідальність за правильне оформлення документів дітей, які необхідні для перетинання ними державного кордону України», 21% – «проведення з батьками зустрічі», 13% – «знання законодавчих актів, що стосуються перетину кордону», 23% – «сприяння здійсненню прикордонного контролю з пред'явленням відповідних документів».

Слід наголосити, що переважна більшість супроводжуючих чітко розуміє необхідність у правильності оформленні документації. Зазначене сприятиме швидкому перетин кордону та вдалому початку відпочинку дітей за кордоном. Проте не вказано у відповідях «відповідальність за життя і здоров'я дітей», що є першочерговим.

Згідно законодавчих документів оздоровленню підлягають такі категорії осіб: «діти, які потребують особливої соціальної уваги», «діти-сироти», «діти, позбавлення батьківського піклування», «діти, осіб, визнаних учасниками бойових дій діти, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту»; «діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення; рідні діти батьків-вихователів або прийомних батьків, які проживають в одному дитячому будинку сімейного типу або в одній прийомній сім'ї; діти, взяті на облік службами у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах; діти з інвалідністю»; «діти з багатодітних сімей; діти з малозабезпечених сімей»; «діти, батьки яких загинули від нещасного випадку на виробництві або під час виконання службових обов'язків, у

тому числі діти журналістів, які загинули під час виконання службових обов'язків»; «діти, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи»; «діти, які перебувають на диспансерному обліку»; «талановиті та обдаровані діти - переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних олімпіад, конкурсів, фестивалів, змагань, відмінники навчання, лідери дитячих громадських організацій»; «діти – учасники дитячих творчих колективів та спортивних команд»; «діти працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери» [4].

До соціальних аспектів (елементів) супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон відносимо комунікативну поведінку учасників процесу, яка сприяє створенню емоційно-психологічної атмосфери спілкування, опанування стресу, визначає характер взаємин між супроводжуючою особою і батьками, між супроводжуючою особою і дітьми, між супроводжуючою особою і іноземними колегами; між українськими дітьми і дітьми з іноземної країни та ін.

Нам імпонує також напрацювання Н. Оніщенко, яка виділяє «поведінку подолання», «копінг-поведінку» і розуміє ці поняття як взаємовплив особистісних і соціальних ресурсів суб'єкта з його індивідуальними стратегіями опанування стресу, як реакцію на складні життєві ситуації. Особистість потрапляючи в нові обставини активізує когнітивні, емоційні і поведінкові зусилля. Когнітивні напруження людини скеровані на аналіз проблеми, складання плану дій, пошук альтернативних варіантів виходу з ситуації; за допомогою емоційних силкувань – контролює свої переживання, шукає емоційну підтримку в оточення; поведінкові зусилля дають змогу особі досягти бажаного результату[2; 3].

Комунікативна поведінка передбачає реальні комунікативні дії, реальні комунікативні факти. Наведено декілька реальних комунікативних дій, зокрема інформування

Робота з батьками

Для зручної комунікації з батьками створюється група в месенджері Viber. Обов'язково призначається очна зустріч з батьками для ознайомлення з програмою роботи та рекомендаціями щодо підготовки дітей до виїзду за кордон.

Під час першої зустрічі зі батьками проводиться коротка презентація фахівців, які будуть супроводжувати групу дітей за кордон. Рекомендується батькам провести з дитиною превентивну роботу щодо запобігання шкідливим звичкам, забезпечити проходження нею медичного догляду, нагадати про правила поведінки дітей біля моря (будь-який контакт дитини з водою має бути погоджений з дорослим; не можна купатися без

нагляду, якщо навіть дитина вміє плавати; категорично забороняється дітям стрибати в воду у незнайомих місцях та ін.)

Особливу увагу звертаємо на запитання батьків, які пов'язані з місцем перебування дітей у Німеччині. Деталізуємо фрагмент інформування батьків в минулому часі: «Федеральний молодіжний табір у 2024 році знаходився в Хуксіль, на березі Північного моря. Перебували, ночували вихованці в наметах, які були встановлені на пляжі. У період відпочинку діти змогли спостерігати регулярні коливання рівня моря (приливи та відливи). Прилив – це час прийому води між відливом NW і приливом HW (Див. Табл.1). Під час відливу вода стікала в море. Явище неймовірне, особливо, коли спостерігали віч-на-віч. Це процес відбувався щодня у різні години. Через ризики та небезпеки, пов'язані з приливами та відливами, не можна було заходити на мулисті плавні без супроводу керівника (супроводжуючого дітей). Кожен з дітей мав путівника, де записано час приливів і відливів Північного моря».

Таблиця 1

Час приливів та відливів Північного моря

Дата	Час	Прилив	Дата	Час	Прилив
27.07.2024	05:42	HW	31.07.2024	03:07	NW
	11:46	NW		09:17	HW
	17:57	HW		15:38	NW
28.07.2024				22:02	HW
	00:25	NW	01.08.2024	04:23	NW
	06:26	HW		10:35	HW
	12:31	NW		17:02	NW
	18:44	HW		23:20	HW
29.07.2024	01:09	NW	02.08.2024	05:39	NW
	07:11	HW		11:47	HW
	13:19	NW		18:17	NW
	19:37	HW	03.08.2024	00:27	HW
30.07.2024	01:59	NW		06:42	NW
	08:06	HW		12:47	HW
	14:20	NW		19:17	NW
	20:43	HW			

Зважаючи на те, що особи, які супроводжують дітей за кордон, у межах покладених на них обов'язків несуть персональну відповідальність відповідно до законодавства за безпеку життя і здоров'я дітей, які відпочивають та оздоровлюються, то варто батькам наголосити і про випадки травматизму.

Таблиця 2

Зміст діяльності особи, яка супроводжує дітей на відпочинок чи оздоровлення за кордон

Дата року	Час	Зміст діяльності особи, яка супроводжує дітей на відпочинок чи оздоровлення за кордон
26.07.2024	Дорога в Німеччину	Дотримання правил безпеки у транспорті, під час виходу з транспорту на санітарних зупинках на автозаправних станціях, під час харчування.
27.07.2024	18.00 Вечеря 19.00 Зустріч з керівниками 20:30 Вечеря. Відкриття	Знайомство. Налагодження співпраці з керівниками групи з Німеччини. Сприяння адаптації дітей до нових умов (вибір намету, сну в наметах, харчування).
28.07.2024 29.07.2024 30.07.2024 31.07.2024 01.08.2024 02.08.2024	8:00 Сніданок 09:30 Ранкове коло 10:30 Служба відкриття 12.30 Обід 14:00 спортивна олімпіада 16.30 Чаювання 18:00 Вечеря 19:00-19:30 Зустріч з керівниками	Супроводження групи дітей відповідно режиму дня.
03 .08. 2024	8:00 Сніданок 10.00 Завершальне коло	Супроводження групи дітей відповідно режиму дня. Підготовка до від'їзду. Допомога у демонтажу наметів.
04 .08. 2024	Дорога в Україну	Дотримуватись правил безпеки.

Як показує практика, не всі діти мають досвід ходити по нерівній поверхні босоніж. У дітей може трапитись розтягнення зв'язок. Це одна з найбільш частих травм, яка виникає через рух у невластивому для суглоба напрямку, що перевищує його фізіологічний об'єм.

Медичний фахівець і супроводжуюча особа у випадках травмування звертається до лікаря табору. Доступність до кабінету лікаря (для прикладу, у Федеральному молодіжному таборі) була можлива поза робочими годинами у разі гострої травми або хвороби.

Варто супроводжуючій особі розуміти основні дії для отримання компенсації за дитячим страховим полісом. Слід завчасно доводити до

відома страхового агента про ситуацію з дитиною, щоб батьки в подальшому змогли отримати виплати.

Інформування батьків щодо харчування групи дітей, які виїжджають за кордон. У першу чергу варто наголосити на дорожній раціон: кілька пляшок мінеральної води без газу; бутерброди та сандвічі; міні йогурти; фрукти та овочі. Не рекомендується чіпси, молочні продукти, риба.

Робота з дітьми

Особи, які супроводжують дітей під час їх перевезення до або з місця оздоровлення та відпочинок, вперше зустрічаються з дітьми біля автобуса. Перевірка групи дітей проводиться викликом за прізвищем і ім'ям. У автобусі проводиться короткий інструктаж з дітьми щодо безпеки під час руху. Наголошується, коли буде перша санітарна зупинка.

Санітарні зупинки на автозаправках тривають недовго. Завчасно дітей повідомляємо про час зупинки. Рекомендуємо взяти все необхідне. Винести сміття у відповідні контейнери.

Рекомендуємо декілька ігор, які зможуть відволікати дітей від телефонів під час руху. Для знайомства гра «Хто є хто» (Кожен учасник отримує аркуш паперу й олівець. За 5 хвилин після сигналу ведучого гравці повинні познайомитися один з одним, дізнатися імена, хто ким хоче бути. Ці відомості записуються на папері. Виграє той, хто встигне більше дізнатися і записати); «Відкриємо серце один для одного» (Кожен гравець отримує аркуш у вигляді серця, пише на ньому своє ім'я. Ведучий іде з капелюхом, збирає серця. Потім другий раз проходить, і пропонує дістати з капелюха одне серце, прочитати вголос ім'я, згадати, кому воно належить) та ін.

Зазначимо, що особи, які супроводжують дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон – це фахівців, які здатні приймати правильні рішення у нестандартних ситуаціях, уміють взаємодіяти зі соціумом в межах України та за кордоном.

Висновки

Розглянувши наведений матеріал можна зробити висновки, що Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок» від 05 квітня 2017 № 268: станом на 09 серпня 2024 року; Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04.09. 2008 року № 375-VI: станом на 10 жовтня 2024 року та ін. регламентують виїзд організованої групи дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення. Особи, які супроводжують дітей за кордон, несуть персональну відповідальність відповідно до законодавства за безпеку життя і здоров'я дітей, які відпочивають та оздоровлюються.

Ефективність супроводження українських дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон залежить від комунікативної поведінки учасників процесу, від стратегії і тактики реального спілкування.

Подальшою перспективою дослідження є, на наш погляд, аналіз особливостей діяльності осіб, які супроводжують дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон, що прийнятним є у сфері соціальної роботи.

Література:

1. Вплив війни на психічне здоров'я дітей URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Оніщенко Н.В. Психологічний феномен надзвичайної ситуації. URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/psychology/article/view/222/218> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Оніщенко Н.В., Тімченко О. В. Особливості використання психологічних захисних механізмів та допінг-стратегій цивільним населенням, постраждалим від надзвичайної ситуації воєнного характеру. Психологічний журнал. Умань. ВПЩ «Візаві», 2022. Вип.8.С.81-92.
4. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 № 268: станом на 09 серпня 2024 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%> (дата звернення: 15.02.2025).
5. Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1167: станом на 09.08.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1167-2021-%D0%BF#n129> (дата звернення: 15.02.2024).
6. Про методичні рекомендації щодо організації оздоровлення та проведення виховної роботи у дитячих закладах оздоровлення і відпочинку: Лист МОН № 1/9-384 від 01.06.10 року. URL: https://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/7824/ (дата звернення: 18.02.2025).
7. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 04.09. 2008 року № 375-VI: станом на 10 жовтня 2024 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17> (дата звернення: 13.02.2025).
8. Уряд спростив організацію відпочинку та оздоровлення дітей за кордоном: Урядовий портал: станом на 11.червня 2022 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-sproshiv-organizaciyu-vidpochinku-ta-ozdorovlennya-ditej-za-kordonom> (дата звернення: 10.02.2025).

References:

1. Vplyv viiny na psykhychne zdorovia ditei [Impact of War on Children's Mental Health]. Retrieved from: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/> [in Ukrainian]
2. Onishchenko N.V. (2013). Psykholohichnyi fenomen nadzvychnoiyi sytuatsii [Psychological phenomenon of emergency]. Retrieved from: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/psychology/article/view/222/218> [in Ukrainian].

3. Onishchenko N.V., Timchenko O. V. (2022). Osoblyvosti vykorystannia psykholohichnykh zakhysnykh mekhanizmiv ta dopinh-stratehii tsyvilnoho naselennia, postrazhdalym vid nadzvychnoi sytuatsii viiskovoho kharakteru [Features of the use of psychological defense mechanisms and doping strategies by civilians affected by a military emergency]. *Psykholohichniy zhurnal – Psychological Journal*, 22, 81-92. Uman. VHDL “Visavi”, [in Ukrainian].

4. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia statusu dytyny, iaka postrazhdala vnaslidok voiennykh dii ta zbroynykh konfliktiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05 kvitnia 2017 roku № 268: stanom na 09 serpnia 2024 roku [On the approval of the Procedure for granting the status of a child who has suffered as a result of hostilities and armed conflicts: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 05, 2017 No. 268: as of August 09, 2024]. (n/d). <https://zakon.rada.gov.ua>. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsiyi vyizdu ditei za kordon na ozdorovlennia ta vidpochynok: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lystopada 2021 r. № 1167: stanom na 09.08.2024 [On approval of the Procedure for organizing the departure of children abroad for health and rest: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 10, 2021 № 1167: as of 09.08.2024]. (n/d). <https://zakon.rada.gov.ua>. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1167-2021-%D0%BF#n129> [in Ukrainian].

6. Pro metodychni rekomendatsiyi shchodo orhanizatsiyi ozdorovlennia ta provedennia vykhovnoi roboty v dytiachykh zakladakh ozdorovlennia i vidpochynku: Lyst MON № 1/9-384 vid 01.06.10 [On methodological recommendations for the organization of rehabilitation and educational work in children's institutions of health and recreation: Letter of Ministry of Education № 1/9-384 dated 01.06.2010]. (n/d). <https://osvita.ua>. Retrieved from: https://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/7824 [in Ukrainian].

7. Pro ozdorovlennia ta vidpochynok ditey: Zakon Ukrainy vid 04.09. 2008 roku № 375-VI: stanom na 10 zhovtnia 2024 roku [About the recovery and recreation of children: Law of Ukraine dated 04.09. 2008 No. 375-VI: as of October 10, 2024]. (n/d). <https://zakon.rada.gov.ua>. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17> [in Ukrainian].

8. Uriad sprostyv orhanizatsiu vidpochynku ta ozdorovlennia ditey za kordonom: Uryadovy portal: stanom na 11 chervnia 2022 roku [The government has simplified the organization of recreation and rehabilitation of children abroad: Government portal: as of June 11, 2022]. (n/d). <https://www.kmu.gov.ua>. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-sprostiv-organizaciyu-vidpochynku-ta-ozdorovlennya-ditej-za-kordonom> [in Ukrainian].